

УДК 330.46:004.89

DOI: 10.30857/2786-5398.2024.2.10

Алтан Ісмаїлов

*Національна академія наук України, Науково-дослідний центр
індустріальних проблем розвитку, Харків, Україна*

НОВІТНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ: ПЕРЕХІД ВІД ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ДО ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО УПРАВЛІННЯ

Аналіз процесів зміни підходів до регіонального розвитку відбувається через детальний розгляд переходу з традиційної централізованої моделі управління до прогресивної децентралізації. У контексті сучасних викликів, зокрема триваючої війни в Україні, вивчаються можливості та переваги децентралізації як засобу підвищення ефективності управління регіональним розвитком. Особлива увага приділяється аналізу як децентралізація може сприяти активізації місцевих ініціатив, підвищенню участі громад у процесах прийняття рішень та залученню інвестицій, що в сукупності може значно покращити умови для сталого розвитку регіонів. Вивчення досвіду децентралізації в інших країнах, а також адаптація кращих практик до умов України, має велике значення для розробки ефективних стратегій регіонального розвитку, здатних відповісти на сучасні виклики та сприяти відновленню країни після війни. Гіпотеза полягає у тому, що децентралізація влади і передача більшої автономії на місцевий рівень в умовах війни може сприяти гнучкому реагуванню на регіональні виклики, активізації місцевих ініціатив та залученню інвестицій для відновлення і розвитку постраждалих регіонів. Метою дослідження є визначення стратегій ефективного розвитку регіонів через механізми децентралізації, з урахуванням викликів, спричинених воєнними діями в Україні. Для досягнення поставленої мети використовувались методи аналізу наукової літератури, порівняльного аналізу, кейс-стаді, а також методи експертних оцінок для вивчення досвіду децентралізації в різних країнах. Доведено, що децентралізація сприяє підвищенню ефективності управління, активізації місцевих ініціатив, залученню інвестицій, що є важливим для відновлення і розвитку регіонів України в постконфліктний період. Доведено, що децентралізація є ключовим фактором сталого розвитку регіонів. Важливим напрямком подальших досліджень є вивчення конкретних механізмів і інструментів децентралізації, які можуть бути ефективними в умовах війни та постконфліктного відновлення. Також актуальним є аналіз впливу децентралізації на залучення інвестицій та розвиток місцевих громад.

Ключові слова: децентралізація; регіональний розвиток; централізація; постконфліктне відновлення; місцеві ініціативи; інвестиції.

Altan Ismailov

*National Academy of sciences of Ukraine, Research Center for Industrial Problems
of Development, Kharkiv, Ukraine*

MODERN DEVELOPMENT STRATEGIES FOR REGIONS: TRANSITION FROM CENTRALIZED TO DECENTRALIZED GOVERNANCE

The analysis of the transformation processes in approaches to regional development is conducted through a detailed examination of the transition from a traditional centralized management model to progressive decentralization. In the context of contemporary challenges particularly the ongoing war in Ukraine, the possibilities and advantages of decentralization as a means to enhance the efficiency of regional development management are explored. Special attention is paid to analyzing how decentralization can promote the activation of local initiatives, increase community participation in decision-making processes, and attract investments, which

collectively can significantly improve conditions for the sustainable development of regions. Studying the experience of decentralization in other countries, as well as adapting best practices to the conditions of Ukraine, is of great importance for developing effective regional development strategies capable of responding to contemporary challenges and contributing to the country's post-war recovery. The hypothesis is that the decentralization of power and the transfer of greater autonomy to the local level under war conditions can facilitate flexible responses to regional challenges, activation of local initiatives, and attraction of investments for the recovery and development of affected regions. The aim of the study is to determine strategies for effective regional development through decentralization mechanisms, considering the challenges posed by military actions in Ukraine. To achieve the set goal, methods of scientific literature analysis, comparative analysis, case studies, and expert evaluation methods were used to study the experience of decentralization in different countries. It has been proven that decentralization contributes to the improvement of management efficiency, activation of local initiatives, and attraction of investments, which is important for the recovery and development of Ukraine's regions in the post-conflict period. It has been proven that decentralization is a key factor in the sustainable development of regions. An important direction for further research is the study of specific mechanisms and tools of decentralization that can be effective in conditions of war and post-conflict recovery. Also relevant is the analysis of the impact of decentralization on attracting investments and developing local communities.

Keywords: *decentralization; regional development; centralization; post-conflict recovery; local initiatives; investments.*

Постановка проблеми. У контексті глобалізації та зростаючої взаємозалежності світової економіки актуальністю набуває питання ефективності регіонального розвитку, який є ключовим фактором сталого соціально-економічного прогресу країни. В умовах нестабільності глобальних ринків та внутрішніх викликів, перед регіональними адміністраціями постає завдання не тільки адаптації до змінних умов, але й активного використання інноваційних підходів до розвитку. Це, у свою чергу, має позитивний вплив на соціально-економічне зростання регіонів та підвищення якості життя населення. Отже, дослідження актуальності децентралізації як інструменту регіонального розвитку і визначення її впливу на покращення управлінських процесів та економічні показники регіонів є ключовим для розробки ефективних стратегій регіонального розвитку. Сучасний стан регіонального розвитку в Україні з 2022 року ознаменований новими значними викликами та проблемами, що виникли в результаті війни. Военні дії призвели до масштабних руйнувань інфраструктури, переривання звичайних ланцюгів постачання, втрати робочих місць та міграції населення, що в сукупності вплинуло на соціально-економічний розвиток регіонів.

Проблеми, що постають перед регіонами, включають:

Руйнування інфраструктури. Багато регіонів зазнали значних руйнувань житлового фонду, транспортної інфраструктури та об'єктів соціальної сфери, що потребує великих обсягів інвестицій для відновлення.

Економічна нестабільність. Військові дії призвели до зменшення виробничих потужностей, зростання безробіття та зниження доходів населення, що впливає на купівельну спроможність та загальне економічне зростання.

Внутрішня та зовнішня міграція. Масштабна міграція населення з зони бойових дій створює додатковий тиск на соціальні служби в приймаючих регіонах та країнах, водночас викликаючи дефіцит робочої сили в регіонах, що постраждали від війни.

Проблеми з постачанням. Перебої в ланцюгах постачання та зростання цін на енергоносії та інші важливі товари спричиняють зростання виробничих витрат і скорочення обсягів виробництва.

Безпекові ризики. Постійна загроза військових дій обмежує можливості для інвестицій та розвитку бізнесу, а також вимагає значних витрат на забезпечення безпеки інфраструктурних об'єктів і населення.

Ці умови вимагають від регіональних та національних урядів адаптації існуючих стратегій розвитку та пошуку нових підходів до вирішення економічних та соціальних проблем, зумовлених війною. Актуальним стає пошук шляхів для швидкого відновлення постраждалих регіонів, стимулювання економічної активності та забезпечення стійкості регіонального розвитку в умовах нових викликів. Гіпотеза дослідження передбачає, що в умовах воєнного стану децентралізація влади та надання місцевим органам управління більшої автономії можуть значно покращити гнучкість та оперативність у відповіді на нагальні виклики регіонального розвитку, сприяти активізації громадських ініціатив та ефективному залученню інвестицій для відновлення і розвитку постраждалих регіонів.

Аналіз останніх досліджень та невирішена частина проблеми. Аналіз джерел вказує на важливість теми регіонального розвитку та впливу децентралізації в умовах війни для України. Автори висвітлюють різноманітні аспекти цієї проблематики, від відновлення постконфліктних територій до ефектів децентралізації на регіональну політику. О. Стойко та співавтори (2020) досліджують світовий досвід відновлення постконфліктних територій, акцентуючи на можливостях для України. Вони довели ефективність міжнародного співробітництва та інвестицій, проте залишили відкритим питання інтеграції цих підходів у внутрішню політику України [1]. О. Коркушко та Л. Кушнір (2019) аналізують наслідки та перспективи децентралізації в Україні, підкреслюючи її позитивний вплив на розвиток громад. Водночас, деталізація впровадження цих ініціатив на місцях залишається недослідженою [2]. І. Косач та О. Кулик (2022) розглядають тенденції та проблемні аспекти децентралізації, виокремлюючи необхідність подальшого вдосконалення законодавчої бази для її підтримки [3]. D. Dzvinchuk та інші (2023) зосереджуються на стратегічному управлінні регіональним розвитком в умовах війни, наголошуючи на адаптації підходів до сучасних викликів. Однак, конкретні рекомендації щодо управління залишаються загальними [4]. С. Ішук (2023) висвітлює новітні тенденції в економіці регіонів України в умовах війни, вказуючи на необхідність розробки цілеспрямованих заходів для підтримки економіки [5]. Міжнародні доповіді та аналітичні звіти (A. Aslund, 2018; World Bank Group, 2023; І. Сторонянська, 2022; Л. Дейнеко та інші, 2022) надають важливі дані щодо впливу війни на українську економіку та промисловість, але часто зосереджуються на макроекономічних показниках, залишаючи за межами аналізу конкретні механізми адаптації регіонів [6–10]. В цілому, проведений аналіз літературних джерел демонструє комплексний підхід до аналізу проблем регіонального розвитку та децентралізації в Україні, виокремлюючи ключові виклики та можливості. Проте, існує потреба в подальшому дослідженні конкретних стратегій і політик, спрямованих на подолання наслідків війни та використання потенціалу децентралізації для стимулювання регіонального розвитку.

Мета дослідження полягає у вивченні зміни підходів до управління розвитком регіонів України з централізованого на децентралізований, оцінці впливу цих змін на регіональний розвиток під час воєнного стану та розробленні стратегій для поліпшення процесу децентралізації.

Результати дослідження. У сучасному світі, де динамізм та адаптивність стають ключовими факторами успішного розвитку, концепції регіонального управління зазнають суттєвих трансформацій. Перехід від жорсткої централізації до децентралізованих моделей

стає рушійною силою прогресу, стимулюючи ефективне використання ресурсів, активізацію місцевих ініціатив та посилення відповідальності за прийняття рішень на регіональному рівні.

Історично, централізація відіграла важливу роль у становленні державного управління, забезпечуючи єдність та стабільність. Проте, з часом стало очевидним, що жорстке централізоване управління несе в собі певні недоліки. Єдиний підхід до розвитку часто не враховував локальні особливості та потреби регіонів, що призводило до нерівномірного розвитку, неефективного використання ресурсів та відсутності стимулів для місцевих ініціатив.

Децентралізація як шлях до стійкого розвитку в пошуку більш гнучких та адаптивних моделей управління виступила як ефективна альтернатива.

Передача повноважень на місцевий рівень дозволила суттєво змінити ситуацію.

Підвищити ефективність управління. Рішення приймаються з урахуванням глибокого розуміння місцевих умов, потреб та можливостей.

Стимулювати місцеву ініціативу. Активна участь громад у процесі прийняття рішень сприяє розвитку інноваційних та дієвих рішень для стимулювання регіонального розвитку.

Забезпечити більш відповідальне управління. Місцева влада стає більш підзвітною громаді, що підвищує якість та ефективність надання послуг.

Сучасні концепції децентралізації пропонують широкий спектр підходів до передачі владних повноважень, ресурсів та відповідальностей від центрального до місцевого рівня.

Найпоширенішими моделями є:

Адміністративна децентралізація, яка дозволяє здійснити передачу управлінських функцій та повноважень на місцевий рівень.

Фіскальна децентралізація, яка дозволяє здійснити передачу фінансових ресурсів та повноважень щодо оподаткування та витрачання коштів місцевим урядам.

Політична децентралізація, яка дозволяє надати місцевим громадам більшої автономії та можливості для участі у політичному процесі.

Економічна децентралізація, яка стимулює місцевий економічний розвиток через надання місцевим органам влади повноважень управління економічними ресурсами.

Соціальна децентралізація, яка розширює доступ громадян до освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та інших важливих послуг на місцевому рівні.

В контексті повоєнного відновлення України, децентралізація набуває особливої актуальності. Ця модель може стати ключовим інструментом для:

Ефективного відновлення пошкоджених регіонів. Місцеві органи влади, маючи більшу автономію, зможуть швидше реагувати на місцеві потреби та прискорити процес відновлення інфраструктури.

Мобілізації фінансових ресурсів. Фіскальна децентралізація сприятиме залученню інвестицій у відновлення та розвиток регіонів.

Зміцнення демократії та участі громадян. Політична децентралізація забезпечить прозорість та відповідальність у процесі прийняття рішень, а також сприятиме соціальній солідарності.

Стимулювання економічного розвитку. Економічна децентралізація створить сприятливі умови для розвитку місцевого бізнесу, за рахунок:

Зниження адміністративних бар'єрів. Спрощення процедур реєстрації та ведення бізнесу, скорочення бюрократичних процедур та отримання дозволів.

Підтримки малого та середнього підприємництва. Надання фінансової та нефінансової підтримки, сприяння доступу до кредитів, консультаційних та освітніх послуг.

Розвитку інфраструктури. Забезпечення доступу до якісних доріг, електроенергії, водопостачання, Інтернету та інших необхідних ресурсів.

Залучення інвестицій. Створення сприятливого інвестиційного клімату, стимулювання інвестицій у пріоритетні галузі економіки регіону.

Підтримки інновацій та підприємництва. Створення інкубаторів бізнесу, технопарків, розвиток венчурного капіталу, стимулювання дослідницької та інноваційної діяльності.

Розширення доступу до ринків збуту. Допомога місцевим підприємствам у виході на нові ринки, участь у міжнародних виставках та ярмарках.

Розвитку людського капіталу: Підтримка освітніх та профільних програм, підвищення кваліфікації робочої сили.

Створення сприятливого податкового середовища. Запровадження стимулів для розвитку пріоритетних галузей економіки, зниження податкового тиску на малий та середній бізнес.

Боротьба з корупцією. Створення прозорих та підзвітних механізмів державного управління, посилення контролю за використанням бюджетних коштів.

Підвищення доступності та якості соціальних послуг. Соціальна децентралізація дозволить покращити доступ до освіти, охорони здоров'я та соціального захисту для постраждалих від війни.

У результаті повномасштабної агресії Росії проти України, економіка країни в 2022 році зазнала значного спаду на 29,1%. Найбільше впало будівництво, показник якого знизився на 67,6%, що стало наслідком зменшення інвестицій, падіння доходів населення, обмеження бюджетних ресурсів, та руйнування будівельних об'єктів.

Таблиця 1

Зміни у структурі та динаміці ВВП України за 2022 рік

Вид діяльності	Зміна ВВП, %	Структура ВВП, 2021	Структура ВВП, 2022	Зміна структури, в.п.
ВВП у цілому	-29,1	100	100	-
Сільське господарство	-28,4	10,9	8,2	-2,7
Добувна промисловість	-32,2	6,4	5,7	-0,7
Переробна промисловість	-43,1	10,3	7,6	-2,7
Енергетика	-32,5	3,3	4,5	1,1
Будівництво	-67,6	2,8	1,2	-1,5
Торгівля	-30,9	13,6	12,4	-1,3
Транспорт	-44,3	5,4	3,9	-1,5
Інформаційні технології	-15,4	4,7	4,6	-0,1
Держуправління	35,4	6,2	21,1	15,0

Джерело: авторські розрахунки на основі даних Держстату України [11].

Дані табл. 1 довели, що війна спричинила значні втрати для економіки України, особливо в сфері будівництва. Водночас, сфера державного управління показала зростання, що свідчить про збільшення бюджетних витрат на оборону та безпеку. Подальші зусилля повинні бути спрямовані на відновлення економіки та реалізацію нових стратегій розвитку регіонів з акцентом на децентралізацію та залучення інвестицій.

Аналіз даних таблиці 2 доводить, що загальне падіння ВДВ у транспортній сфері України становить 44,3%. Це значне скорочення, яке негативно впливає на економіку країни. Найбільш постраждали Донецька, Луганська, Запорізька та Херсонська області. У цих регіонах ВДВ у транспортній сфері скоротився на 70%, а збитки сягають 25 млрд дол. США. Пошкоджено значну кількість транспортної інфраструктури: 88 залізничних станцій, 400+

залізничних мостів, 28 мостів на дорогах державного значення, 76 мостів на дорогах обласного і селищного значення, 250+ мостів і споруд вулично-дорожньої мережі. Знищення транспортної інфраструктури стало однією з причин звуження ділової активності у сфері торгівлі. Додана вартість торгівлі зменшилась на 30,9%.

Таблиця 2

Аналіз збитків у транспортній сфері України у 2022 році

Регіон	ВДВ у транспортній сфері, %	Збитки, млрд дол. США	Пошкоджені об'єкти
Україна	-44,3	35,7	88 залізничних станцій, 400+ залізничних мостів, 28 мостів на дорогах державного значення, 76 мостів на дорогах обласного і селищного значення, 250+ мостів і споруд вулично-дорожньої мережі
Донецька, Луганська, Запорізька, Херсонська	-70	25	88 залізничних станцій, 400+ залізничних мостів, 28 мостів на дорогах державного значення, 76 мостів на дорогах обласного і селищного значення

Джерело: авторські розрахунки на основі даних Держстату України [11].

Таблиця 3

Динаміка та структура реалізованої промислової продукції України

Вид промислової діяльності	Темп приросту, %	Частка у промисловості, %	
		2021	2022
Переробна промисловість	-31,5	61,3	53,6
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	-11,9	18,9	21,3
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	+8,5	0,8	1,1
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	-11,8	3,3	3,7
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	-45,3	2,9	2
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	-43	2,9	2,1
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	-15,3	1,4	1,5
Виробництво гумових і пластмасових виробів	-18,6	1,9	2
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	-49,6	3,8	2,4
Металургійне виробництво	-57,9	16	8,6
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	-24	1,8	1,8
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	-35,2	0,4	0,3
Виробництво електричного устаткування	-31,7	1,1	1
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	-47,1	2	1,3

Продовження табл. 3

Вид промислової діяльності	Темп приросту, %	Частка у промисловості, %	
		2021	2022
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	+9,2	0,9	1,3
Виробництво інших транспортних засобів	-10,4	1,3	1,4
Виробництво меблів	-22,1	0,8	0,8
Виробництво іншої продукції	-9,6	0,2	0,2
Ремонт і монтаж машин і устаткування	-36,6	0,9	0,7

Джерело: авторські розрахунки на основі даних Держстату України [11].

Аналіз даних таблиці 3 доводить, що переробна промисловість України зазнала значного падіння у 2022 році. ВДВ склало -31,5%, а частка у ВВП скоротилася на 2,7 в.п. (до 7,5%). Найбільше постраждала металургія. ВДВ у цьому секторі сягнуло -57,9%, а частка у ВВП України зменшилася на 7,4 в.п. (з 16,0% до 8,6%). Це пов'язано з руйнуванням потужних підприємств, таких як "Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча" та "Металургійний комбінат «Азовсталь»". Деякі сектори продемонстрували стійкість або навіть зростання. Легка промисловість (+8,5%), машинобудування (зокрема, виробництво автотранспортних засобів, +9,2%), харчова, деревообробна та фармацевтична промисловість продемонстрували незначне скорочення або зберегли свої обсяги.

Проведений аналіз свідчить про те, що війна суттєво вплинула на регіональну структуру промисловості. Найбільше постраждали східні та південні регіони, де зосереджена значна частина промислових потужностей України. Зокрема, за оцінками експертів, у Донецькій та Луганській областях обсяги промислового виробництва скоротилися на 80-90%. Значні руйнування зазнали також підприємства у Харківській, Запорізькій, Херсонській та інших областях. У той же час, у західних та центральних регіонах України спостерігається певне зростання промислового виробництва. Це пов'язано з релокацією підприємств з зони бойових дій, а також з переорієнтацією виробництва на потреби армії та експорт.

З огляду на дані таблиць та інші доступні дані, можна виділити наступні галузеві пріоритети для повоєнної відбудови промисловості України.

Легка промисловість продемонструвала стійкість під час війни і має потенціал для швидкого зростання. Розвиток легкої промисловості може сприяти створенню нових робочих місць та експортній виручці.

Харчова промисловість в Україні традиційно є одним з провідних виробників та експортерів сільськогосподарської продукції. Розвиток харчової промисловості може дозволити країні ще більше збільшити додану вартість своєї продукції.

Машинобудування має важливе значення для модернізації економіки України та підвищення її конкурентоспроможності. Пріоритетними напрямками розвитку машинобудування можуть бути виробництво сільськогосподарської техніки, транспортних засобів, а також обладнання для енергетики та інших галузей.

Фармацевтична промисловість України має значний науковий потенціал для розвитку фармацевтичної промисловості. Розвиток цієї галузі може дозволити країні зменшити залежність від імпорту ліків та медичних виробів.

Важливо зазначити, що це лише загальні пріоритети. Конкретні кроки з відбудови промисловості України мають бути розроблені з урахуванням численних факторів, таких як

стан інфраструктури, наявність ресурсів, кваліфікація робочої сили та кон'юнктура світового ринку, які сформуються під час закінчення війни.

Для залучення інвестицій в українську промисловість необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат. Це передбачає політичну стабільність, захист прав власності, зниження бюрократичних бар'єрів та інші фактори. Для того, щоб бути конкурентоспроможною на світовому ринку, українська промисловість має бути інтегрована у світові ланцюги постачання. Це передбачає модернізацію виробництва, впровадження нових технологій та відповідність міжнародним стандартам якості. Для розвитку промисловості необхідні кваліфіковані кадри. Тому важливо інвестувати в освіту та підготовку кадрів.

Таблиця 4

Експортна спеціалізація регіонів України у 2022 році

Товарна група	2021	2022	Кількість регіонів з часткою > 10%
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	Київська	Київська	1
II. Продукти рослинного походження	Вінницька, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська	Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська	17
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	Вінницька, Київська, Кіровоградська, Одеська, Черкаська	Вінницька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Харківська, Херсонська, Черкаська	7
IV. Готові харчові продукти	Кіровоградська, Херсонська	Херсонська	1
V. Мінеральні продукти	Дніпропетровська, Полтавська	Донецька, Дніпропетровська, Львівська, Полтавська	4
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	Івано-Франківська, Миколаївська	Рівненська	1
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	Івано-Франківська	Івано-Франківська	1
IX. Деревина і вироби з деревини	Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Рівненська, Чернівецька	Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Чернівецька	6

Продовження табл. 4

Товарна група	2021	2022	Кількість регіонів з часткою > 10%
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	Луганська	-	0
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Херсонська	Дніпропетровська, Запорізька	2
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Львівська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Чернівецька	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Сумська, Тернопільська, Чернівецька	8
XX. Різні промислові товари	Волинська, Львівська, Чернівецька	Львівська	1

Джерело: авторські розрахунки на основі даних Держстату України [11].

Дані таблиці 4 доводять, що експортна спеціалізація регіонів України у 2022 році зазнала певних (але не суттєвих) трансформацій у порівнянні з 2021 роком. Так, зросла кількість регіонів, де частка продуктів рослинного походження у структурі товарного експорту перевищила 10% (з 14 до 17). Зернові культури домінували в експорті 9 регіонів, м'ясо та їстівні субпродукти – лише 1 регіону, жири та олії тваринного або рослинного походження – 7 регіонів. Донецька область втратила домінуючу позицію в експорті чорних металів, поступаючись місцем Дніпропетровській та Запорізькій областям. Зростання частки продукції агросектору: Збільшення кількості регіонів, де продукти рослинного походження (зернові, олії) домінують в експорті, свідчить про посилення ролі аграрного сектору в економіці України. Це може бути пов'язано з декількома факторами, такими як сприятливі погодні умови 2022 року. Врожай зернових та олійних культур був вище середнього, що дозволило Україні збільшити експорт цих товарів. Зростання світових цін на продовольство, а саме внаслідок війни в Україні та інших факторів ціни на продовольство на світовому ринку значно зросли, що зробило експорт аграрної продукції більш вигідним. Втрата Донецькою областю домінування в експорті чорних металів, що пов'язано з руйнуванням та окупацією значної частини промислових потужностей регіону. Збереження позицій деревообробної галузі, а саме деревина та вироби з неї залишаються важливою експортною позицією для 6 регіонів України. Це свідчить про стійкість та адаптивність деревообробної галузі до нових умов. Тобто, експортна спеціалізація регіонів України у 2022 році відображає вплив війни та інших факторів на економіку країни. Зростання частки аграрного сектору та втрата Донецькою областю домінування в експорті чорних металів є одними з найважливіших структурних змін. Незважаючи на війну, деякі галузі, такі як деревообробна, продемонстрували стійкість та адаптивність.

Війна в Україні та руйнування інфраструктури, яке вона спричинила, роблять перехід від централізованого до децентралізованого управління ще більш актуальним. Це пов'язано з наступними факторами. Децентралізоване управління може дозволити швидше відновлювати інфраструктуру та послуги на місцевому рівні, оскільки місцеві органи влади краще знають

потреби своїх громад. Децентралізоване управління може зробити регіони більш стійкими до майбутніх криз, оскільки вони матимуть більше можливостей для самостійного прийняття рішень та адаптації до нових умов. Децентралізоване управління може полегшити залучення ресурсів з різних джерел, таких як міжнародна допомога, приватні інвестиції та громадські ініціативи.

На основі вищезазначеного, пропонується наступні напрями вирішення проблеми переходу від централізованого до децентралізованого управління, з урахуванням війни та руйнування інфраструктури в Україні:

Створення тимчасових органів влади. У регіонах, де інфраструктура управління була зруйнована, необхідно створити тимчасові органи влади, які матимуть повноваження приймати рішення щодо відновлення та розвитку.

Залучення громадськості до прийняття рішень. Громадяни повинні мати більше можливостей для участі в процесі прийняття рішень щодо відновлення та розвитку своїх регіонів. Це може бути досягнуто шляхом проведення публічних консультацій, створення рад громадян та інших форм прямої демократії.

Використання цифрових технологій. Цифрові технології можуть бути використані для створення більш прозорих, ефективних та підзвітних систем управління. Це може включати використання онлайн-платформ для публічних консультацій, мобільних додатків для надання послуг та блокчейну для забезпечення прозорості використання коштів.

Залучення міжнародної допомоги. Міжнародна допомога може відігравати важливу роль у підтримці переходу до децентралізованого управління в Україні. Міжнародні організації та донорські країни можуть надавати фінансову та технічну допомогу місцевим органам влади.

Важливо зазначити, що перехід від централізованого до децентралізованого управління в умовах війни та руйнування інфраструктури є ще складнішим завданням, ніж у мирний час. Він потребуватиме ще більшої координації, співпраці та гнучкості з боку всіх зацікавлених сторін.

Очікується, що перехід від централізованого до децентралізованого управління в умовах війни та руйнування інфраструктури призведе до наступних результатів. Регіони зможуть швидше відновлювати інфраструктуру та послуги, що призведе до покращення життя людей. Регіони стануть більш стійкими до майбутніх криз. Збільшиться доступ до ресурсів для відновлення та розвитку. Громадяни матимуть більше можливостей для участі в процесі прийняття рішень, що призведе до зміцнення демократії.

Висновки:

Перехід від централізованого до децентралізованого управління є важливим кроком у розвитку України, особливо в умовах війни та руйнування інфраструктури. Він може призвести до покращення життя людей, підвищення стійкості регіонів, залучення ресурсів та зміцнення демократії. Однак цей процес буде непростим і потребуватиме значних зусиль з боку всіх зацікавлених сторін. Важливо, щоб центральний уряд, місцеві органи влади, громадянське суспільство та міжнародні партнери співпрацювали для успішного впровадження децентралізації. Важливо також враховувати ризики, пов'язані з децентралізацією. Деякі з цих ризиків включають недостатню координацію. Децентралізація може призвести до того, що різні регіони будуть приймати різні політики та програми, що може ускладнити координацію на національному рівні. Необхідність розвитку інституцій, а саме децентралізація потребуватиме розвитку сильних та ефективних інституцій на місцевому рівні. Збільшення нерівності, тобто децентралізація може призвести до збільшення нерівності між багатими та бідними регіонами. Важливо ретельно планувати та реалізовувати процес децентралізації, щоб мінімізувати ці ризики.

Крім того, важливо пам'ятати, що децентралізація не є панацеєю від усіх проблем. Вона є лише одним із інструментів, який може бути використаний для покращення розвитку регіонів. Необхідно також використовувати інші інструменти, такі як інвестиції в інфраструктуру, освіту та охорону здоров'я. В цілому, перехід від централізованого до децентралізованого управління є складним, але необхідним кроком у розвитку України. Він може призвести до покращення життя людей, підвищення стійкості регіонів, залучення ресурсів та зміцнення демократії.

References

Література

1. Stoiko, O. M., Kresina, I. O., Kresin, O. V. (2020). Vidrodzhennia postkonfliktnykh terytorii: svitovyi dosvid i Ukraina: naukova zapyska [Revival of post-conflict territories: world experience and Ukraine: scientific note]. Instytut derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. Kyiv: Norma prava. 145 p. [in Ukrainian].
1. Стойко О. М., Кресіна І. О., Кресін О. В. Відродження постконфліктних територій: світовий досвід і Україна: наукова записка. Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ: Норма права, 2020. 145 с.
2. Korkushko, O. N., Kushnir, L. A. (2019). Detsentralizatsiia v Ukraini: naslidky ta perspektyvy [Decentralization in Ukraine: consequences and prospects]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia = Eastern Europe: Economy, Business and Management*, No. 3 (20), P. 91–96. [in Ukrainian].
2. Коркушко О. Н., Кушнір Л. А. Децентралізація в Україні: наслідки та перспективи. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 3 (20). С. 91–96.
3. Kosach, I. A., Kulyk, O. S. (2022). Detsentralizatsiia v Ukraini: tendentsii ta problemni aspekty [Decentralization in Ukraine: trends and problematic aspects]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: pravo, publichne upravlinnia ta administruvannia = Problems of modern transformations. Series: Law, Public Management and Administration*, No. 2 (11), P. 61–65 [in Ukrainian].
3. Косач І. А., Кулик О. С. Децентралізація в Україні: тенденції та проблемні аспекти. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2022. № 2 (11). С. 61–65.
4. Dzvinchuk, D., Hladii, V., Popovych, V., Petrenko, V. (2023). Pro dotsilni zminy v upravlinni stratehichnym rozvytkom rehioniv Ukrainy v umovakh viiny (na prykladi Ivano-Frankivskoi oblasti) [About expedient changes in the management of the strategic development of the regions of Ukraine in the conditions of war (on the example of the Ivano-Frankivsk region)]. *Public Administration and Regional Development*, Vol. 20, P. 398–422.
4. Dzvinchuk D., Hladii V., Popovych V., Petrenko V. Про доцільні зміни в управлінні стратегічним розвитком регіонів України в умовах війни (на прикладі Івано-Франківської області). *Public Administration and Regional Development*. 2023. Вип. 20. С. 398–422.
5. Ishchuk, S. O. (2023). Ekonomika rehioniv Ukrainy v umovakh povnomashtabnoi viiny: novitni tendentsii [The economy of the regions of Ukraine in the conditions of a full-scale war: the latest trends]. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*, No. 3, P. 24–33 [in Ukrainian].
5. Іщук С. О. Економіка регіонів України в умовах повномасштабної війни: новітні тенденції. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2023. № 3. С. 24–33.

6. Aslund, A. (2018). Kremlin Aggression in Ukraine: the Price Tag: Report. *Atlantic Council's Eurasia Centre*. URL: http://www.atlanticcouncil.org/images/publications/Cost_of_Kremlin_Aggression_web.pdf.
7. World Bank Group (2023). Ukraine: Rapid Damage and Needs Assessment, February 2022 – February 2023. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>.
8. Storonianska, I. Z. (ed.) (2022). *Ekonomika rehioniv Ukrainy v umovakh viiny: ryzyky ta napriamky zabezpechennia stiikosti: naukovo-analitychne vydannia* [The economy of the regions of Ukraine in the conditions of war: risks and directions of ensuring stability: scientific and analytical edition]. Lviv: State University "Institute of Regional Studies named after M. I. Dolishnyi National Academy of Sciences of Ukraine". 70 p. (Series "Problems of regional development"). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf> [in Ukrainian].
9. Deineko, L. V. ed.) (2022). *Vyklyky maibutnoho dlia promyslovoho rozvytku Ukrainy: naukova dopovid* [Future challenges for the industrial development of Ukraine: scientific report]. Kyiv: State University "Institute of Economics and Forecasting National Academy of Sciences of Ukraine". 184 p. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/Vyklyky-majbutnjogo-dlja-promyslovogo-rozvytku.pdf> [in Ukrainian].
10. Deineko, L. V., Kushnirenko, O. M., Tsyplitska, O. O., Nakhovych, N. H. (2022). *Naslidky povnomasshtabnoi voiennoi ahresii RF dlia ukraïnskoï promyslovosti* [Consequences of full-scale military aggression of the Russian Federation for Ukrainian industry]. *Ekonomika Ukrainy = Ukraine economy*, No. 5 (726), P. 3–25 [in Ukrainian].
11. State Statistics Service of Ukraine (2023). *Statystychna informatsiia* [Statistical information]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
6. Aslund A. Kremlin Aggression in Ukraine: the Price Tag: Report. *Atlantic Council's Eurasia Centre*. 2018. URL: http://www.atlanticcouncil.org/images/publications/Cost_of_Kremlin_Aggression_web.pdf.
7. Ukraine: Rapid Damage and Needs Assessment, February 2022 – February 2023. *World Bank Group*. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>.
8. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: науково-аналітичне видання. Наук. ред. І. З. Сторонянська; ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України". Львів, 2022. 70 с. (Серія "Проблеми регіонального розвитку"). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf>.
9. Виклики майбутнього для промислового розвитку України: наукова доповідь. За ред. д-ра екон. наук Л. В. Дейнеко; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогноз. НАН України". К., 2022. 184 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/Vyklyky-majbutnjogo-dlja-promyslovogo-rozvytku.pdf>.
10. Дейнеко Л. В., Кушніренко О. М., Ципліцька О. О., Гахович Н. Г. Наслідки повномасштабної воєнної агресії РФ для української промисловості. *Економіка України*. 2022. № 5 (726). С. 3–25.
11. Статистична інформація. *Офіційний сайт Державної служби статистики України*, 2023. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.